

Iz Jugoslavije.

— **Škandal.** Med razpisanimi službami za Prekmurje čitam: »Nadučitelj, ki bi opravljal tudi kantorsko službo ima v šoli prosto stanovanje«. Človeku se zdi, da so ga zopet postavili nazaj v ono dobo, ko je bil učitelj mežnar, organist in farovski hlapec. Učiteljstvo mu je bil le nekak »prijatelj«. Kaj misli s tem podpisano okrajno glavarstvo, mi ni znano. Vprašam samo ali je šola res šola ali pa je mežnarija. Kako bode, ako dobi dotično nadučiteljsko mesto učitelj neorganist, si lahko vsakdo sam misli. V šoli bode gospodaril mežnar, nadučitelj bode pa iskal po celi vasi stanovanje.

— **V poročilu o srednjih šolah čitamo,** da je najslabši zavod realna gimnazija v M. Soboti. Med vzroki je navedena tudi slaba predzobrazba. Mi se temu ne čudimo, ako pomislimo, da so se na ta zavod sprejemali učenci, ki niti v ljudski šoli niso bili sposobni za višji razred, tam se jih je pa sprejemalo še brez izpita.

— **Učitelji — občinski tajniki.** Neko nevošljivo kaplanče je v mariborski »Straži« napisalo notico, za katero je edin naš odgovor — ironičen posmeh. Notico priobčujemo zato dobesedno, da se bodo smejali še drugi. Glasi se: **Učitelji — občinski tajniki.** Liberalni učitelji čutijo in vedo, da jih ljudstvo ne mara: zato se kot sitne španske muhe vrtajo povsod, kjer jih ni treba, samo da bi tako prišli do kake časti in veljave, do vodilnega mesta in — zaslužka. Tako jih mnogo opravlja tudi službo občinskega tajnika. Brezvestno je to, da si iščejo še postranskega zaslužka in odjedajo kruh zaslužnim, ubogim invalidom, ko vendar ni nobena skrivnost, da so učitelji primeroma še najboljše plačani stan v državi. »Učiteljski Tovariš« je že večkrat klical z debelimi črkami: Noben učitelj ne sme prevzeti in opravljati kake cerkvene službe! Mi še dodamo: Proč z učitelji iz občinskega tajništva! Imena vseh učiteljev — občinskih tajnikov bi se naj javno razglasila po časopisih, da bi invalidi osebno spoznali svoje velike prijatelje. Višjim šolskim oblastem pa svetujemo, da naj ne pritiskajo v kvalifikacijski listi preveč na rubriko »delovanje izven šole«; poudarja in nadzoruje naj se rajši delovanje v šoli, da ne bo kmalu zopet kje zasmrdele, kot je pred kratkim v meščanski šoli v Krškem, kjer »delujejo« same prvovrstne moči liberalnega kova in kroja. Kako temeljito podkovani pridejo učenci v srednje šole, to so povedali javno v časopisih njih lastni kolegi, srednješolski profesorji. Marsikateri absolviran ljudskošolec ne zna niti gola stavka analizirati! In v srednje šole gre še — najboljši material. Kako »učeni« šele morajo biti oni, ki doma ostanejo! Stroški za šole so tako veliki — uspehi pa tako mali! Seveda vse to vsled idealnega, smotrnega, požrtvovalnega »delovanja« liberalnega učiteljstva — izven šole.

— **Guštanj.** Tovariš Janko Gačnik je bil odlikovan z zlato kolajno. Bojeval se je za osvoboditev Korotana, bil težko ranjen in prišel tudi v ujetništvo, kjer je mnogo pretrpel od podivjanih Nemcev. Čestitamo!

— **Smrtna kosa.** Dne 12. aprila je umrla v Pustem Javorju pri Št. Vidu mati tovariša Josipa Jakliča, učitelja v Kočevju. Tovarišu in preostalim sožalje, blagi pokojnici pa mir in pokoj.

kristaliziran značaj in ne pade v jetnišnico, kaznilnico ali prisilno delavnico ali pa celo, da se ne pokaže potreba, celo z oboroženo silo iztrebljati družbi kvarnih elementov in mas.

Zaščitnim delavcem je torej treba v prvi vrsti globoke zavesti, da delajo za visoke smotre prave vzgoje naših mas, za preokret naše družbe; da je ta družba danes bolna, bolna že pri mladini in da je vzrok tej bolezni ozračje, v katerem se vzgojuje, tega nam ne bo tajil nihče, — zato je treba širokega dela, zaščitnega dela in vzgoje tam, kjer je nedostaja, da ne zagazijo i ti bodoči člani družbe v okuženo ozračje; vlijmo v srca mladine etičnih in socialnih načel, ki jih nedostaja današnji družbi, da nam vzklije iz tega semena novo življenje in da prihranimo kriminalu opravke — rabeljskega posla.

Ivan Dimnik.

ANDREJ RAPE:

Mladini VII. Zvezek.

Mladinska literatura ne bo samo v mladinskih listih, temveč tudi v svojih edicijah pomnik posameznih dob, ki ne morejo neinteresirane mimo različnih

— **Otroci dvorazredne osnovne šole v Naklem** so nabrali za pirhe »Jugoslovanski Matici« 222 K 60 v.

— **Učenci dvorazrednice v Kobilju,** Prekmurje, so nabrali ter poslali Jugoslovanski Matici 300 znamk. 25. marec je bil v Prekmurju dan za rusko deco. Na ta dan je šol. mladež pod vodstvom učiteljstva nabrala 764 K.

— **Zavedna šolska mladina** osnovne šole v Igavasi ob italijanski meji je nabrala za »pirhe« Jugoslov. Matici 130 Din. Srčna hvala!

— **Štirirazredna osnovna šola v Št. Petru pri Novem mestu** je nabrala 96,25 Dinarjev za pirhe »Jugoslovanski Matici«.

Vestnik učit. ženskih ročnih del.

»ŽENSKA ROČNA DELA IN UČITELJICE«.

(Piše: R. S.)

(Dalje.)

Naloga osnovne šole bi tedaj bila, postaviti temelj znanosti za izvrševanje ročnega dela, pri tem razvijati duh in spretnost objednem. Na tem temelju se v dobi od 14. do 20. leta, ko se pripravlja deklica za poseben poklic, razvije znanost, zadobi praksa za ročno delo, katero spada v dekletov bodoči delokrog.

V naši državi pride najbolj v poštev kmetijski stan. Vendar ne kaže delati razlike med mestnimi in šolami na deželi, ker vsaka deklica postane gospodinja, naj si bo skrbela za vsakdanje potrebe mnogih ljudi ali pa samo zase. Mestna deca ima priložnost izvežbati se tudi na meščanskih, gospodinskih, obrtniških in umetniških šolah. Te šole imajo drug smoter in drug učni načrt.

Vse ročno delo, ki ga opravljajo dekleta, (kvačkanje, pletenje, šivanje, vezjenje, krpanje, prirobovanje, pranje, glajenje itd.) se vrši na podlagi preje.

Moderna šola izključuje mehanično delo, kakor je bilo uvedeno n. pr. v Kindermannovih industrijskih šolah. Te šole so bile ustanovljene z namenom vaditi deco k delu, jo potom delavnosti obvarovati moralne propasti, ki izvira večinoma iz brezposelnosti in privajene lenobe.

Misliti moramo, da takrat še ni bilo šolskega zakona in deca ni bila zaposlena dan na dan v šoli z učenjem. Namen Kindermannovih šol pa je bil tudi, zboljšati potom ročnega dela gmotno stanje posameznih družin, lečiti rane, ki so jih zadale vojske družinskemu življenju. V teh šolah se je učilo poleg pletenja in klekdanja tudi presti. Preja je mehanično delo. Po vsaki vojski se vjša zanimanje za to delo v deželah kjer uspeva pridobivanje vlaken za prejo. Po Napoleonovih vojskah je v naši domovini zelo cvetela preja. Moja babica je morala sukanec sama delati in ga tudi barvati, ker se ga ni moglo kupiti. V mnogih krajih naše domovine se gospodinjše še bavijo s prejo, bodisi na vreteno ali na kolovrat.

Doba med Napoleonovimi in svetovno vojno je polagoma odpravila v mnogih krajih prejo. Pokupili so industriji lan, konoplje, volno ter nudili potom tovarno blago, ki je stalo manj nego domače tkanine. Čim bližje industrijskih krajev, tembolj in temhitreje so opustili kmetije izdelovanje domačih tkanin. Tkalci so postali redkost. Preja je postala nepotrebna, nemoderna. Kolovrati so romali

epoh. Na zmagaj, besedno — vsebinsko, vse do tam, kjer začne najvažnejše v mlad. literaturi, t. j. prava duhovna stran, do tam je treba samo izkazati posamezne krilatice, pa nam že registrirajo tendenco dotičnih dob; na znotraj, srčno — vsebinsko, pa se vrstijo vse dobe analogno brez velikih diferenc; zakaj vse čtivo je bilo »vzgojno, s tistim velikim kazalcem učiteljevim« na naslovni strani.

Najnovejša doba bo zabeležila v povestnici mlad. slovstva posebno točko, ki je vsled napetosti zunanjih dogodiljev, stopila manometrično mnogo višje, kot smo pričakovali; velika praznosta v tej preostali razliki pa je epigonsko jecanje Šmidovcev, ki v deminutivih iščejo vso filozofijo otroškega srca in duše.

Ta nova točka je mejnik dveh križišč, od katerih je umetniško — ustvarja joče poglavitejšje; to se ne ozira na kako tendenco »narocenega pisanja za mladino«, temveč ustvarja nezavestno iz tajne moralke v sferično nerazrešenost, ki je tudi še odraslim otroškopravljiva in naivna. Vse drugo je velika utež, ki duši in mori.

Pri nas prevladujeta na tej točki dve smeri, nastali vsled političnih in socialnih razmer: nacionalizacija in socializacija

»na dile«, kjer so služili našim očetom za igračo. Zdaj prihajajo šepavi spet »z dil«. Če je v vasi kak umetnik iz dobrih, starih časov, ki še zna zravnat kolovratu zlomljene kosti, je zaposlen kakor sloveč kirurg. Potem se poišče stara ženica, ki zna pripraviti lan in volno ter ju presti. Pridno se uči staro in mlado v srcu le eno hrepenenje: kako pridem hitro do platna, katerega si res kupiti ne morem. V razgovoru pri tem uku pa zavidajo bližnji Hrvatici, Belokranjci, Istrane, Čiče, katerim ni treba kupiti ne srajce ne obleke, ker imajo navado, odevati se v lepo domačo nošo. Kmet trdi nadalje, da je prisiljen povišati ceno živilom, katere prodaja edinole zato, ker je postala tkanina tako draga in slaba — saj taka pajčevina prenese jedva eno pranje. Iz domačega platna pa imajo tudi gospodje in gospe v mestu obleke, pa kako okusne in moderne.

Kaj pa šola? Ali bo mogoče doseči v doglednem času, da bojo deklice imele potrebno nit, potrebno blago za ročna dela? Lan, volno, svilo — ki nam jo daje naša zemlja, pokupijo tujci. Iz inozemstva pa pridejo tako dragocene niti nazaj, da si jih človek ne more kupiti. Njih dragocenost nas ne preseneti, če pomislimo, kako drago je potovanje n. pr. v Pariz, Lijon in nazaj. Snivajmo o državni tovarni za izdelovanje materiala za ročno delo na osn. šolah! V kolikih desetletjih bi se ta ideal uresničil? In kako? Ali naj do takrat iščemo podlage našemu uku »po dilah« med raztrganimi capami? Res je krpanje jako potreben uk, ali sistematično se mora vršiti, ako hoče ineti uspeh. Pri jezikovnem pouku se tudi vadi mo dolgo abecede predno znamo samostojno spisati pismo. Nevšečne razmere, neuspehi vsled pomanjkanja materiala in vsled draginje delajo nam učiteljem cam grenke ure, in nas silijo premišljevat, kako bi bilo odpomoči.

(Dalje sledi.)

Naše narodno prosvetno delo.

Šolske ljudske knjižnice.

ŠOLSKE KNJIŽICE.*

Vsaka dobra knjižnica v naših šolah mora biti razdeljena v tri dele:

1. šolsko knjižnico,
2. javno ljudsko knjižnico in
3. učiteljsko knjižnico.

V šolsko knjižnico, ki je namenjena šoloobiskujoči deci, spada vsa dela z lažjo vsebino, pisana v lahkem pripovedovalnem, mladinskem slogu. Različne zgodbe, basni, pripovedke iz realnega in mističnega življenja, ki s svojo lahko razumljivostjo in bujno fantazijo privlačijo mladino k čitanju, jo poučujejo in vzgajajo moralno na pravo pot in jo odklanjajo od slabih razpotij.

V ljudsko knjižnico, ki jo bi morala imeti vsaka šola, se porazdele knjige višje vsebine, bodisi znanstvene ali beletristične, zabavne. To so knjige onih pisateljev in književnikov, ki na popularen način obravnavajo življenjska vprašanja in razne znanstvene probleme itd. To so v prvi vrsti knjige naših književnih korporacij in različna druga dela za narod. Razumljivo je, da je ljudska knjižnica lahko razdeljena na več oddelkov, n. pr.:

* Vladimir Pevalak »Jedinstvo« številka 1. in 2. Zagreb.

otroških src. Obe smeri sta eminentnega pomena; nastane torej vprašanje: kam naj se Slovenci odločimo? Sodim, da nam je pokazal pravo sorazmernico naš Ivan Cankar. Ni pisal za mladino, pa je napisal mnogo, mnogo zanj: mesto očitne moralne je napisal »Grešnika Lenarta«, mesto »Mladini«, je napisal »Moje življenje«, mesto »Mladinske knjižice« je poslal Jureta, Jokca itd. »za križem«. Ta sorazmernica je apercipcija vsega tistega, kar mora objeti slovensko otroško srce: mladini je treba slovenskega srčnega socializma. Težko delo je to! Kdor je pedagog, pa ni pisatelj, ne pričakuj slave in uspeha! Trenutek bo zapisal njegovo ime, čas ga bo izbrisal, mladina ga bo izpljunila. Pedagogija je toliko časa umetnost, dokler ni eksperiment!

V dobi, ko izhaja edicija slov. pesnikov in pisateljev, v dobi, ko se opajajo mlajši ob staroslovenski bajki, v dobi, ko jim »Novi Rod« kaže v še silnejšo in močnejšo bodočnost, ni primerno, da izdajajo založniki »grajzerije«. Ne glede na slike, tudi čtivo samo je zneseno od vseh vetrov, zato celoten vtis knjige ne prija. Saj se »Moje lastovke«, ki so najboljše sestavek v knjižici, priljubijo človeku, toda že »Ruža in Nuša« ta užitek

zabavni oddelek, pripovedni, zemljepisni, prirodopisni, gospodarski itd.

V učiteljsko knjižnico spadajo strogo strokovna, učna in literarna dela; to so knjige, ki obravnavajo pedagoška in znanstvena vprašanja. Mnogo takih del so izdala naša pedagoška kulturna društva in jih imajo še v zalogi, da se nabavijo najvažnejša.

V tako razdeljeni šolski knjižnici lahko najde vsak tovariš in enako tovarišica prikladno kulturno delo. Kjer je tako urejena knjižnica, tu se vidi, da deluje vzorno učiteljstvo, ki je marljivo, prožeto ljubezni do svojega zvanja, ki teži za srečo in napredkom svojega naroda.

Na delo, naprej, tovariši in tovarišice! Prosveta naroda naj nam bo prapor našega kulturnega dela potom šole, okrog katerega se hočemo družiti in mu dati prednost pred drugim našim delom.

Ljudska predavanja.

—po Pretekli mesec je priredila deška šola v Hrastniku roditeljski sestanek, na katerem je govoril tov. Leban »O predšolski vzgoji otrok«. Udeležba je bila obilna, uspeh dober.

Šolski odri in pevski zbori.

—po Rogaška Slatina. Vsakemu zavednemu Slovencu, ki je tekom zadnjih deset let zasledoval razvoj šole v Rog. Slatini, si je krčilo srce, ko je moral uvideti, da je baš tukaj žel »Schulverein« obilo sadu. Saj je za par posili Nemcev sezidal krasno palačo — šolo, kjer je deci iz Slatine in okolice ucepljal sovražstvo do materinsčine ter v to svrhu prirejal otroške predstave, Deutschland, Deutschland über alles« ter otroke za njih vzorno vztrajanje bogato obdarjeval. Kdo bi bil sanjal, da bo čez kratko časa visela raz templa njih omike — jugoslovanska trobojnica in do bo v kratkem času njih delo poteptano v prah. Dan 25. marec nam je pokazal, kako umetno je bilo delo »Schulvereina«. Naše marljivo učiteljstvo, pod vodstvom agilnega g. Glinška, je namreč priredilo otroško predstavo z bogatim sporedom. V enodejankah »Čista vest« in »Jagode« je deca nastopila z odločnostjo in samostojnostjo, čeprav prvič na odru. V igri »Čista vest« jo je Tona izborna pogodila. V »Jagodah« se je Jakob tako uživel v svojo vlogo, da je vsakomur zarosilo oko. Mater bi nobena igralka ne mogla bolje pogoditi, kakor je to napravila neka učenka 5. razreda. Deklamacije: »Slovenska zemlja«, »Anka Ciganka«, »Ciciban in čebela«, »Jaz bodem kmet« itd. so bile tako dobro naštudirane, da so učiteljice gospa in gd. Glinškova ter gd. M. Sekirnikova lahko ponosne na uspeh. Težko pesem »Slovenec, Srb, Hrvat« je triglasni otroški zbor pod vodstvom učitelja g. Predan sigurno in precizno izvajal. Nič slabše niso donele pesmi: »Slovenec sem«, »Izidor« in »Bog je stvaril zemljo«. Velika veranda hotela »Pošta« je bila nabito polna. Kljub temu, da je vseboval spored strogo narodne točke, smo med udeleženci videli ljudi, ki so se prvič udeležili slovenske prireditve. »Slovenska otroška prireditve« nas je naravnost presenetila, tako se je slišalo po predstavi iz njih ust. Bržčas so začeli uvidevati, da se bo vendar treba uživet v naši domovini in bo treba prepustiti upanje na povrnitev časov, ki so bili — preteklosti. Splošna želja ljudstva je, da se predstava ponovi ter se še večkrat vprižori kaj sličnega.

popolnoma pokvarita, ker zaspita ob hudoju (!), ko gozd vrši, tik ob prepadu Save. Fantastnost ljubijo mali, toda ne naročene, ki jo pisatelj siloma vstavi. Ljubezen materinskega srca je nedosegljivo poveljčana s Cankarjevo materjo; kdor je prejel iz tistega srca le eno samo kapljico, ta se ne bo zadovoljil z delitvijo dobrot grajske gospodije. Po mojem mnenju je kolektiva mogoča le v humorističnih delih, kjer se človek indiskretno nasmeje ne le ideji, ampak tudi veliki razliki na potu ustvarjanja. Tem manj je kolektiva primerna pri takem delu, ki nosi na čelu »Ujedinjenje«. »Glasovi iz sedanjih in davnih dni« se lepo čitajo kot zgodovinski oris, toda dramatična to ni! Kaj naj počno oni trije na odru tedaj, ko govore naši ujedinitelji za odrom? Samo strmeti in poslušati je sicer lahko, toda pri tem lahko gledalci zaspe. Za čitanke bo spis iz dveh razlogov primeren: Ker je zgodovinsko važen in, ker je razdeljen po vlogah, da se mladina vadi v čitanju dramatičnih del; takih sestavkov nam je treba v čitankah.

Tone Gaspari.

Pristopite k „Jugoslovanski Matici!“